

Watersnoodramp op 1 Februari 1953.

Herinneringen opgetekend door H.J. Vermaat in 1985.

58 in 1953 was ik 25 jaar en ik woonde nog bij mijn Vader op de ouderlijke boerderij "Buitenlust" / Achterweg 15 te Poortugaal.

Op Zaterdag 31 Januari 1953 was niemand zich nog bewust van het dreigende gevaar. Totaal geen waarschuwingen via de nieuwsberichten.

's Avonds woei het wel erg hard. Toen ik met de auto terugkwam van mijn meisje uit Zuidland, woei er een ruitenwisser van de auto.

's Morgens om 4 uur werd ik gewekt door mijn Vader omdat het hoog water was. Bij de haven van Poortugaal zagen wij, dat de kade van de polder "Kijvelanden" begon over te lopen. (In die tijd kon de eb en vloed nog in de haven komen. Ieder dorp in het Zuid-westen van Nederland had toen nog een getijde-haven. Dit was ook één van de oorzaken van de grote catastrofe in 1953. Na de watersnood zijn deze havens bijna allemaal afgesloten, zoals ook de Poortugaalse haven.)

Vooraf het eerste deel van de Kijvelandse-kade, tussen Welhoeksedijk en de sluis naar het Spui liep gevaar. Hier werd door $\pm$ 30 man zakken gevuld met grond en op het bedreigde gedeelte gelegd. Alles in de pikdonker en in een vliegende storm. Iedereen vreesde echter het ergste, omdat het water in de haven nog steeds rees. Tijdens het werk bemerkten wij opeens, ondanks de duisternis, een witte streep in de verte boven op de kruin van de kade. Dit bleek overlopend water te zijn. Plotseling zakte het water $\pm$ 15 cm. Waarschijnlijk brak er ergens een dijk door. Tot het daglicht werd, werkten we echter door. Toen was het ergste gevaar geweken, hoewel het water de gehele dag abnormaal hoog bleef.

Via de radio begonnen onheilsberichten over dijkdoorbraken iedereen te verontrusten. Het waren allemaal flarden van berichten; het fijne wist men er nog niet van. In de loop van de dag werd het steeds meer duidelijk dat het een nationale ramp was. Uit Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland kwamen helemaal geen berichten, hoe de toestand daar was. Alle verbindingen waren verbroken. De storm bleef aanhouden.

De polder Kijveland stond dras, de dijk had wel overgelopen, maar hoewel gehavend, waren er geen gaten gespoeld. In onze direkte omgeving waren de polders Grijpland en Elf-Zaim en Meeuwenplaat totaal vogelopen.

Vader vertrok al gauw naar Hoogvliet. Als bestuurslid van het Waterschap "de Westdijken van het Eiland IJselmonde" had hij daar de leiding van de bedreigde "Heersdijk", die met zandzakken versterkt werd. (De Heersdijk, nu afgegraven, lag tussen de Elderpolder en de Digna-Johannapolder en behoorde tot de ringdijk van de "Westdijken".) Verschillende dagen en nachten hebben vele Hoogvlieters daar aan de dijk gewerkt. Ook bij de haven van het dorp Pernis hebben vele mensen zich daar vrijwillig ingezet. Door het behoud van de Heersdijk en de Pastoredijk te Pernis is het westen van het Eiland IJselmonde voor een overstroming behoed.

Op Zondag 1 Februari werden er steeds meer overstromingen via de radio gemeld. Ook dijkbreuken op Voorne en Putten o.a. Zuidland. 's Middags ben ik met de auto erheen gegaan. De Tramdijk (de oprit naar de brug) te Hoogvliet werd aan beide zijden door water omgeven. In de polder Meeuwenplaat en andere kleine poldertjes stond het water 2 à 3 meter hoog. Tot de Molendijk te Spijkenisse ook hetzelfde beeld aan de andere zijde van de Oude Maas. In deze polders golven van twee meter hoog.

De storm lode nog steeds. Van de Molendijk te Spijkenisse tot de Ringdijk te Geervliet geen water. Alle Bernisse-polders stonden boordevol water (zoals Hoenderhoek, Stomperd, Oude- en Nieuwe Kade). Later zou blijken, dat de afsluitdam van de Bernisse langs het Spui doorgebroken was.

Op sommige plaatsen stroomde het water practisch over de Stationsweg te Heenvliet en de Gemeenlandsedijk te Abbenbroek. In de polders Heenvliet en Abbenbroek nog geen water te zien. Eerst bij de aansluiting van de Haasdijk wordt de volle omvang van de ramp zichtbaar. De Zuidlandse polder boordenvol water met hoge golven. Boven het water hangt een mistige waas van opspattend water tegen obstakels. De Haasdijk stroomt over. Hier kon ik dus niet heen.

Dan maar over de Stationsweg naar Zuidland. Alleen het wegdek maar boven water. Op sommige plaatsen stroomde wat water over de weg. Het werd er door de storm overgeblazen. Spetters water tegen de auto.

In het dorp alleen de Ring nog boven water. Een drukte van belang, veel koeien en paarden stonden vast of los op straat. Loeiende koeien vanwege de kou, honger of melkdrang. Vee in het plantsoen en in de muziektent. Mensen, auto's en veewagens. Een ongeruste, dramatische stemming was voelbaar.

Opeens ontmoette ik daar Dirkje's vader. Hij vertelde mij het relaas. Als Dijkgraaf van de polder Zuidland was hij al vroeg gewaarschuwd, dat de polder Velgersdijk volstroomde. Om de polder Zuidland tegen het opkomende water te beschermen moest het Verlaat in de Drogendijk worden gesloten.

Met enkele anderen is dit dan ook gelukt. Op de terugweg zag hij het water in de sloten ook rijzen. Zuidland was dus ook ingebroken. Hij wekte onderweg zijn broer Bastiaan.

Thuis gekomen: Met hulp van zijn vrouw en beide dochters enkele jonge kalveren op de huiszolder gesjouwd; dan alle vee en paarden losgesneden en naar de dijk gedreven. Alles in een stikdonkere nacht en met een vliegende storm. Met hulp van enkele anderen werd het vee los in de aardappelschuur van Izak van Hennik gejaagd. Deze schuur stond boven op de Ruigendijk.

Toen de paarden en het laatste vee op de dijk gebracht waren, kon hij en zijn dochter Fransien niet meer terug naar de boerderij. Het water was al te hoog gestegen. Op de boerderij waren zijn vrouw, Dirkje en zijn schoonmoeder achtergebleven. Fransien was hij in de algehele ontreddeering ook kwijtgeraakt. Nu had hij een roeiboot te pakken kunnen krijgen, om naar de boerderij te gaan. De boot werd op een auto van v.d. Wal gezet, waarmee wij beiden plus de vrachtwagen-chauffeur naar de Ruigendijk vertrokken. Via de Haasdijk was onmogelijk. Daarom via Waaldijk en Achterdijk.

Op de kruising Achterdijk, Haasdijk en Ruigendijk konden we niet verder. Het water stroomde meer dan een meter dik over de dijk vanuit de Zuidlandse polder naar

de polder Oudendoorn. Machteloos zagen wij de boerderij in de verte liggen, de stee "Vertrouwen" aan de Dwarsweg. Achteraf was het misschien maar goed, dat wij niet verder konden. De golven waren 2 meter hoog. Hadden wij bij de Dwarsweg kunnen komen, dan hadden wij het misschien geprobeerd, maar het had onverantwoord geweest. In de duisternis reden wij onverrichterzake naar Zuidland terug. Aan de Waaldijk waren enkele mensen bezig om lage gedeelten van deze dijk met zandzakken op te hogen. Nieuw-Abbenbroek begon volte lopen, omdat de Haasdijk op diverse lage plekken overliep vanuit Zuidland.

Op het dorp aangekomen, bleef Dirk Blaak daar, niet in staat iets te doen. Café Meyburg was ingericht als hulpactie-post. De nacht ging in, terwijl practisch alle polderbewoners nog onverwarmd en meestal zonder eten op hun huiszolders een tweede nacht ingingen. Zij hadden de angst, dat het water nog verder zou stijgen. De storm hield nog steeds aan.

Op de terugweg naar Poortugaal zag ik het zandzakken vullen te Spijkenisse. Op het opgespoten terrein Oostbroek, naast de Tramdijk, waren honderden Spijkenissers aan het zandzakken vullen. Het licht werd geleverd door een zoeklicht van het leger. De zakken waren bestemd voor Simonshaven. Hier liep de Molendijk over op het punt, waar hij aansluit op de Biertsedijk. Dit water was een rechtstreekse bedreiging voor Spijkenisse. Mede door dit werk met de zandzakken, bleef Putten gespaard voor overstroming, hoewel de polder dras kwam te staan.

Thuisgekomen hoorde ik het trieste verhaal van de Zalmplaat. Nadat 's nachts de polder water begon te maken, ging Jan Timmers Jr. (vriend van mijn broer Jan) per auto naar het dubbele arbeidershuis op $\pm$ 300 meter afstand van de boerderij "Zalmplaat". Hij vroeg of de beide gezinnen mee wilden gaan. Dit weigerden zij; "In 1916 hebben we op zolder gezeten, nu gaan we weer naar boven". En zij gingen verder om alles naar boven te sjuwen.

Hierop begaf Jan Timmers zich naar Welhoek, waar Arie Verhey woonde. Hij was de getrouwde zoon van één van de knechts, die op de Zalmplaat woonde. Hierop heeft hij Arie bij zijn ouders gebracht om te helpen. Jan Timmers reed daarop naar Hoogvliet. Enige tijd later kon hij niet meer terug naar de stee. Waarschijnlijk door het ontstaan van een groot gat in de buitendijk rees het water zeer snel.

Het kechtshuis stortte in onder het geweld van water en storm. Gerrit Smit en zijn vrouw spoelden met een stuk dak aan op de dichtbijzijnde Neutenkade. Deze dijk is nu weggegraven. Het was de binnendijk van de Zalmplaat en vormde de afscheiding met de polder Grijpland. Deze was ook helemaal volgelopen. De kade had dus aan weerskanten water. Alleen de kruin van 2 meter breed was nog boven. Toen het licht werd ontdekte men vanaf de Welhoeksedijk een hoopje, wat veel op mensen leek. Door de golven van $\pm$ 2 meter hoog, kon er geen hulp geboden worden. Later hebben Gerrit Smit en zijn vrouw toch de bovenmenselijke tocht volbracht naar de bewoonde wereld. 1½ km. kruipend en strompelend over een landstrip van 2 meter breed, met aan weerskanten het woedende water, in een vliegende storm. Beiden zijn echter behouden op de Tramdijk te Hoogvliet aangekomen.

Voor het andere gezin, de famielie Jan Verhey, vreesde men echter het ergste op dit moment. Speciaal onze buurvrouw Grietje van Dijk, een zuster van Jan Verhey,

was in zeer grote ongerustheid. Helaas kwam later vast te staan, dat de bange vermoedens werkelijkheid waren. Zo verdronken Jan Verhey en zijn vrouw, hun dochter Maria met haar man Klaas Venneman en haar kind, alsmede de al genoemde zoon Arie.

De afgelopen middag (van 1 Febr.) is mijn broer Jan, met Jan Timmers Jr. en Piet van Heeswijk (een soldaten-vriend van broer Jan, die toevallig bij ons gelogeed was) naar de Zalmplaat vertrokken. Vanaf de Tramdijk in Hoogvliet, met een roeiboot aan een touw, lopend over de Neutekade tot tegenover de boerderij. Ondanks de grote golven staken zij toch over naar de boerderij, waar alleen de ouders van Jan Timmers waren. 's Avonds kwam Piet van Heeswijk alleen terug met de boot. Jan bleef daar om te helpen met de koeien en de paarden. De boerderij Zalmplaat (heeft gestaan op de plaats van het tegenwoordige metro-station Zalmplaat) stond op een terp van $\pm$ 1 meter hoog. Toen de jongens op de boerderij aankwamen, stonden de koeien en de paarden alleen nog maar met hun kop boven water. De kleinste waren verdronken. Er was zo'n 35 stuks vee met 10 paarden.

Het relaas van Jan later: "s Nachts toen het water wat gezakt was, hebben ze eerst de koeien gemolken op de grond (zo goed en zo kwaad als dat ging).

Die waren sinds Zaterdagmiddag niet meer gemolken. Ook wat hooi werd gevoerd. De enkele verdronken koeien moesten ertussen blijven liggen; die konden ze niet wegekrijgen. De andere dag zijn er enkele knechts uit Hoogvliet gekomen. (De telefoon op de boerderij werkte nog.) Deze mannen hebben geholpen om het verdronken vee

uit de stallen naar beiten te brengen. Dit waren er $\pm$ 10.

Op 2 Februari was de storm gelukkig wat gekalmeerd. 's Morgens ben ik met mijn Vader per auto naar Zuidland gegaan. Bij Heenvliet ontmoetten we een vrachtwagen met een sloep erop en bemand met oude Scheveningers. Met hun wilden we proberen de boerderij te bereiken. Zover als we konden komen met de vrachtwagen reden we de Haasdijk in. Na een klein eindje konden we al niet meer verder, omdat overlopend water een gat geslepen had. (De polder Nieuw-Abbenbroek stond al helemaal blank.) De boot te watergelaten in de polder Zuidland en roeien. Bij een poging om de boot over een snelstromende plek bij een overloop van de Haasdijk te trekken, viel ik tot mijn middel in het water en werd meegezogen door de stroom. Nog juist kon ik een hekje grijpen en er uit klimmen. Omdat ik niet met natte kleren kon blijven lopen, ben ik door een kapot raam van een verlaten boerderij op de dijk geklommen om droge kleren uit de kast te halen. Vele weken later, toen de bewoners weer terug waren, heb ik de kleren weer schoon terug gebracht.

Helaas konden we het huis van Dirkje niet bereiken, omdat de boot niet over de trambaan (nu fietspad) kon. De boot was ook te zwaar om er met de mannen over te zetten. Zodoende moesten we onverrichterzake weer terug.

Mijn vader was niet met de boot meegevaren, maar met de auto naar Zuidland gevaren. Daar was hij juist toen Dirkje met haar Moeder, haar Grootmoeder en haar hond Pukkie aan wal gebracht werden. Ook Fransien en haar Vader stonden ze op te wachten. Fransien had de nacht bij vrienden doorgebracht.

Met snelle motorsloepen was de Scheveningsche reddingsbrigade vanmorgen begonnen om in de polder de mensen van de zolders te halen. Voor gewone boten

was het water nog veel te roerig. Deze bootjes vertrokken telkenmale van de stoep naar het Beneen, om dan enige tijd later weer terug te keren met enige mensen uit de polder. Het was een gaan en komen. Het was een dramatisch, maar toch tevens een hartverwarmend gezicht, deze boten met opspattend boegwater, de mensen ineengekrompen voor de kou en spetters, door de grote polder te zien varen.

Om op "Vertrouwen" de mensen van de zolder te halen, hingen de Scheveningers een trapje uit één van de zolderramen in de voorgevel. Dit trapje werd op zolder vastgebonden, zodat het als een touwladder uit het raam hing. Dagen later hing dit trapje er nog.

Op de Ring in Zuidland was een grote bedrijvigheid. Steeds kwamen boten met geredden aan. Die werden opgevangen met wat warm eten en drinken, om daarna verder vervoerd te worden naar een evacuatie-adres. Auto's van Familie, vrienden en vrijwilligers (die spontaan hulp kwamen bieden.) stonden klaar. Mensen, die geen evacuatie-adres hadden, werden afgevoerd naar de verwarmde Ahoy-hallen in Rotterdam met RET-bussen.

Enige tijd zag het er naaruit, dat de enige toegangsweg (Stationsweg) tot de Ring afgesneden zou worden door het water. Bij het huis van de dokter dreigde een gat te spoelen. Met zandzakken kon men de levensader met de bewoonde wereld echter behouden. Dit werd verricht door Leidse studenten.

Dirkje, haar Moeder, Fransien en de hond gingen met mijn Vader naar Poortugaal. Oma werd naar haar andere dochter (tante Dien) gebracht. Toen zij een paar uur op Poortugaal waren, bleek plotseling de hond verdwenen. Dirkje pakte de fiets om te gaan zoeken, en jawel hoor, weer terug naar huis wilde hij gaan; hij liep al bijna in Hoogvliet.

's Middags onder het eten, kwam er een motorfiets het erf op rijden. Het bleek Sam te zijn. Hij was ook met zijn ouders, broers en zusjes van zolder gehaald van de Reigerstee. Op Zuidland hoorde hij, dat Fransien op Poortugaal was. Hij kwam nu op een geleende motorfiets. ← d

's Avonds kwam Dirkje's vader ook naar ons toe. Hij vertelde de slechte afloop van zijn vee en paarden. Door de één of andere oorzaak was de schuur op de Ruigendijk, waarin ze 's nachts waren opgesloten, opengegaan. Door de kou waren velen weer terug gezwommen naar de stee en waarschijnlijk daar verdronken. e

De trambaan in de polders Zuidland en Oudendoorn was nogal hoog, omdat ze in de oorlog op bevel van de Duitsers opgehoogd was. In 1944 kon hierdoor de stoomtram naar Hellevoetsluis blijven rijden, nadat beide polders geïnnundeerd waren.

Ook Sam vertelde zijn verhaal van de Reigerstee. Zondagmorgen werd zijn Moeder wakker; toen zij uit bed stapte, stapte zij al in het water. Electriciteit was er niet meer. Door de razende storm had niemand iets gehoord. Al de kinderen gewekt. Zijn vader had een petroleum-lantaarn en Sam en zijn broer Arie gingen al de koeien lossnijden. Inmiddels liepen ze al tot hun middel in het water. De buitenstaldeuren werden opengemaakt, die soms al wegdreven. Maar niet één koe wou naar buiten. Toen ze helemaal achter in de schuur de deur naar de paardenstal opendeden, woei de stallantaarn uit, omdat de deur in de achtergevel eruit gewaaid was. Daar stonden

zij in de pikkedonker, tot hun middel in het water, tussen de loeiende loslopende koeien. De paarden losmaken was niet meer mogelijk. Op de tast gingen ze daarop tussen de koeien door weer terug naar het huis.

Daar misten ze de 3 meisjes, Maartje, Riet en Nan. Hun Moeder vertelde dat de meisjes naar buiten gegaan waren. In de paniek wilden zij naar buiten. De mannen begrepen dat dit waanzin was. Met zijn drieën gingen zij naar buiten om de zusjes te halen. Bij de poort van de boerderij zagen ze ze. Terug naar huis moesten ze elkaar alle zes een hand geven, omdat het water zo hard stroomde. Allemaal naar de huiszolder, de ouders met hun 5 kinderen en Maartje de verloofde van Arie.

Op zolder hadden zij een heel angstige tijd doorgemaakt. Zonder eten, zonder verwarming met alleen een heel klein beetje drinkwater. De angst, dat het water nog verder zou stijgen. Het stond al 2 meter in de kamer. Dan de aanhoudende storm, geluiden van het vee en het klotsende water. Een verdronken koe in de voortuin. De piano was gaan drijven en bonkte steeds tegen de muren. Terwijl zij de reddingsboten door de polder zagen varen, wachtten zij angstig tot het hun beurt was. Groot was dan ook de teleurstelling, toen zij niet allemaal in de boot konden. Enkelen moesten achterblijven en wachten tot de boot weer terug kwam. Nu waren zij echter blij, dat zij allen gered waren.

3 Februari was de wind gelukkig gaan liggen. We wilden proberen naar de boerderijen te varen. Sam's broer Arie kon niet mee wegens ziekte. Dirk Blaak moest op het crisis-centrum blijven voor polderzaken.

Op Zuidland konden we een roeiboot bemachtigen. Zo vertrokken Sam, Fransien en ik vanaf het Beneen voor een 3½ km roeitocht dwars door de polder naar "Vertrouwen". Het water was nu rustig. Bij de nadering van zo'n stee slaat de angst wel om je hart. Wat zal je aantreffen?

Vele deuren open en 1½ meter water in de schuur. Vele verdronken koeien in de stal en in de inrij. Alleen het geluid van het klotsende water. Er bleken nog 4 koeien te leven. Ze waren op een hooitas geklommen, die net onderwater stond. Eén vaars was er half op geklommen en hing er half aan. Deze hebben wij erop kunnen trekken. Om met zijn drieën de koeien naar de dijk te brengen was onmogelijk. Daarom hebben we van een andere tas bossen stroo op de hooitas gegooid, zodat de koeien wat hoger konden staan. De jonge kalvers, nadat zij ons gehoord hadden, stonden luid blerrend op zolder.

Hierna roeiden we weer verder naar de Reigerstee. Wat zouden we daar aantreffen? Alle koeien verdronken in de stal. Groot was onze verbazing bij het zien van 4 levende paarden in de paardenstal. Stil en apathisch stonden ze in het water. (dit geheel stilstaan en eigenlijk niet opkijkend hadden we ook bij de koeien op Vertrouwen gezien.) Een jaarling was verdronken, omdat hij kleiner was.

In de stal konden we met onze lieslaarzen net lopen. Wanneer we de paarden van achteren naderden werden ze half wild en gingen verschrikkelijk te keer. ←

Het leek wel of ze erg schrikachtig geworden waren. Op deze manier konden we ze niet losmaken. Sam kroop door een ruif en heeft ze losgemaakt. Toen wilden ze de stal niet uit. Wat hebben we getobt om ze alle vier uit de stal te jagen !

Vooraf omdat we er bijna niet konden lopen. Tenslotte vlogen ze allemaal naar buiten.

Lopend en zwemmend achter de boerderij naar de Lageweg, waar zij op bleven. Dicht tegen elkander en duwend tegen elkaar op de smalle weg. Er stond wel meer dan een meter water op de weg, zodat hij helemaal niet te zien was. Zodra zij iets bij de wegsloten kwamen, voelden ze minder grond of moesten zwemmen. Dit deden zij liever niet en zodoende gingen zij op één gepakt de weg uit.

Met de boot joegen wij ze op, richting Zeedijk. Tenslotte kwamen ze aan wal op de Zeedijk, vlakbij waar deze aansluit op de Ruigendijk. Daar stonden enkele mensen, die de paarden hadden zie aankomne. Onder hen de burgemeester van Zuidland, Dirk Blaak en Sam's vader, die daar liepen om de schade van de dijk op te nemen.

Zij waren helemaal gelopen van Zuidland, via Stro-dorp en over de gorzen tot hier. Deze mensen hebben op hun terrugweg naar het dorp de paarden voor zich uit gedreven. Wij drieën gingen terug met onze boot. Toen we 's avonds daar aankwamen, stonden de paarden al op de Ring.

Een telefoontje naar Poortugaal, naar mijn Vader of hij de paarden op stal kon hebben, en of er een warm plekje voor ze gemaakt kon worden. En zo gingen even later de paarden per vee-wagen naar Poortugaal. Ondanks dat ze 2½ dag in het water gestaan hadden, hebben de paarden geen nadelige gevolgen ondervonden.

Hoogstwaarschijnlijk hebben deze paarden hun leven gered, door met hun voorbenen in de krib te gaan staan. Als men zag, hoe hoog het water gestaan heeft, dan konden ze het eigenlijk niet overleven. Dit wordt ook nog gesteunt door het verhaal, wat we later van Oom Piet Blaak hoorden. Hij woonde op de boerderij Schoutsweg 1 te Zuidland. Deze stee staat ongeveer op het hoogste plekje van de polder. Met zijn gezin zat hij ook op zolder. De man ging diverse malen bij zijn dieren kijken. Zo zag hij dat alles nog leefde na de vloed in de morgen van 1 Februari. De avondvloed van die dag heeft echter al zijn koeien gedood. Toen heeft het water de hoogste stand in de polder gehad. Hij heeft toen ook gezien, dat zijn parden met de voorbenen in de krib stonden. Zijn paarden hebben het ook overleefd.

Mijn broer Jan zat nog steeds op de Zalmplaat. 's Avonds hebben we hem opgebeld en gevraagd of hij de volgende moren mee wou naar Zuidland. Op Woensdag 4 Februari vertrokken van Poortugaal: Fransien, Sam en ik, mijn broer Jan en onze knechts Jan Groenenboom en Jan Valk. We wilden probereb de nog levende koeien te redden. Wederom vertrokken we met een roeiboot vanaf het Beneen, dwars door de polder. Inderdaad waren de vier koeien op de natte hooitas nog in leven. De jonge kalvers op zolder waren door anderen al gered.

We wilden probereb de dieren naar de Ruigendijk te brengen. Alleen in de schuur konden we met lieslaarzen lopen, verder nergens. Los naar de dijk drijven ging niet. Steeds vlogen de koeien terug naar binnen. Achter de boot was gevaarlijk, want zo'n koe probeerde in de boot te klimmen, of hij ging er met heel de boot vandoor. Toen binder (red. zijn er) van lantaarnpaal tot lantaarnpaal gespannen en trekken aan de koe. Dit ging ook slecht, in een boot kon je slecht trekken. Oom Maarten en Oom Cor, die op hun boerderij (Langendam) waren, zagen ons tobben. Ze kwamen ons helpen. Een koe met 2 man heel kort vasthouden achter de boot en vier man roeien uit alle macht. De koe zwom dan achter de boot. Zo kregen we de dieren aan de dijk. Hierna vertrokken we met onze eigen boot naar de Reigerstee. Daar was niets meer in leven.

f Sam's motorfiets, een zware Harley Davidson lag daar in 't water. Die moest mee. De zware motor in de boot gehesen. Onderweg waren we bang, dat de boot zou zinken. We zijn onderweg nog van plan geweest, om de motor overboord te zetten. Uiteindelijk kwamen we met ons vrachtk~~e~~ op de Ruigendijk aan. Enkelen van ons gingen nu lopen met de motor, terwijl de anderen terug roeiden naar het dorp. 's Avonds is de motorfiets per vrachtauto bij ons op Poortugaal aangekomen. Op de boengoot begon Sam direct de Harley uit elkaar te halen en schoon te maken van het brein zoute water. De andere dag reed hij weer!

L e In die tijd was Sam bedrijfsleider op een landbouwbedrijf in Goederede. De watersnood had hem in het weekeind overvallen. Naar Flakkee gaan was nog helemaal onmogelijk. De telefoon was verbroken. Een week na de ramp kreeg hij pas een eerst contact met Goeree. Per telefoon, via Radio-Scheveningen kon hij een knecht aan de telefoon roepen op een schip, dat in de haven van Goederede lag. Nog later ging hij per motorfiets naar Goeree. Via allerlei omwegen en dijkjes kwam hij tenslotte in het dorp aan. Hier had het water ook zwaar huigehouden. Er heerste dan ook een verslagen trieste stemming. Vanwege besmettingsgevaar met alle kadavers mocht hij het volgende weekeind Goeree niet verlaten. S

De eerste grote dijkdoorbraak op Voorne en Putten was de Bernisse-dijk aan het Spui. Na heel korte tijd stonden de Bernisse-polders vol. Zo vol, dat de Krommendijk overliep. Al snel ontstond hier een gat van $\pm$ 200 meter breed., zodat ook de Velgersdijk in zeer korte tijd vol stond.

De polder Zuiland kreeg zijn eerste water door een inlaatsluis onder de Gooijdijk (Stationsweg) vanuit de Bernisse. Toen Velgersdijk vol stond, liep de Drogendijk over vlakbij de molen. Hier ontstond in korte tijd een gat. In dit gat zijn de meeste van de 21 dodelijke slachtoffers van de gemeente Zuidland omgekomen, zoals het gezin Wolters met 8 personen. Zij probeerden over de Drogendijk op dorp te komen. Een meisje van 11 jaar van dit gezin werd meegevoerd door de stroom en een eindje verder door een openstaande deur een huis binnengedreven. Zo overleefde zij het. Met behulp van studenten en militairen werd dit gat in de Drogendijk met een groot aantal zandzakken op 4 Februari gedicht. Hierdoor kon een 150 stuks vee van Strodorp gered worden.

's Morgens vroeg 1 Februari sloegen er 3 grote gaten in de Zuidlandse Zeedijk. Tussen de Schoutsweg en de Koeneweg een gat van 60 meter breed en één van 80 meter breed. In de hoek van de polder tegen de Oudenhoornse Zeedijk ontstond zelfs een gat van 150 meter breed. In de gaten was de dijk tot de teen helemaal weg. Wielen waren er niet gespoeld, omdat de polder door de grote gaten zeer snel vol was. En ook omdat er alleen water door ging tijdens de beide hoge vlooden op 1 Februari. Na die dag, toen het peil van de rivier weer normaal was, kon het rivierwater niet bij de dijk komen, omdat de voorliggende gorzen zo hoog zijn. Dit had echter ook tot nadeel, dat er geen water uit de polder kon lopen. Doordat de polder Zuidland zo snel volliep, moesten de mensen naar hun zolders vluchten en verdrong bijna alle vee.

Al vele jaren was er een gat in de Ruigendijk. De Ganzenweg in Zuidland en de Tussenweg in de polder Oudenhoorn waren "gelijkvloers" met elkaar verbonden.

Door dit gat stroomde dan ook water vanuit Zuidland Oudendoorn binnen.

In tegenstelling tot Zuidland liep Oudendoorn veel langzamer vol. Tijdens de vloed op de morgen van 1 Februari sloegen de golven over de Zeedijk. Later was dit goed te zien, omdat de kruin van deze dijk overal beschadigd was. Het vuurtorenlicht voor de scheepvaart op het Haringvliet, dat bovenop de Zeedijk stond, spoelde eraf. Hier het relaas van Leuntje en Hendrik Zeelenberg (toendertijd 14 dagen getrouwd), die woonden op de boerderij Tussenweg 9. Betrekkelijk dicht bij het gat in de Ruigendijk. 's Morgens 1 Februari om 5 uur werden ze gewekt door de knecht. Ze bemerkten, dat er water in de polder kwam door het gat in de dijk. Wat er verder gebeurde was niet te zien in het donker. De storm loeide. Om 6 uur zijn ze gevlucht naar de Oudendoornse Molendijk. Eerst 's morgens om 7 uur, toen de vloed al over → zijn hoogtepunt heen was, begong er een stroomgat in de Zeedijk te ontstaan. Dit gat ontstond tussen het watergemaal van de polder en de Molendijk. Het heeft echter nog de gehele Zondag geduurd, voordat Oudendoorn helemaal volliiep. 's Middags om 3 uur gingen ze nog de hele Tussenweg uit naar de boerderij, om de koeien te halen. Het jongvee in een vee-auto en de koeien en paarden aan de halster lopend te Tussenweg uit, soms al door het water. De auto raakte een keer vast, maar uiteindelijk kwam alles behouden op de Molendijk aan.

Eerst met de avondvloed ging Oudendoorn pas diep onder water. Rondom het dorp is de polder het laagst. De kerk staat wat hoger. Vee werd in de kerk bijeen gedreven. Ondanks dat het heel de Zondag duurde, verdronk er toch nog vee in de polder. Dit is gebeurd, omdat sommige boeren toch te laat met de evacuatie begonnen zijn. n

De trambaan (nu fietspad) heeft ook nog enige tijd het opdringende water tegengehouden. Veel dieren zijn dan ook op de trambaan terecht gekomen. Deze trambaan is ook voor sommige dieren een vluchtweg geweest naar het droge. Ook vee van de Ruigendijk heeft kans gezien om de andere zijde van het Voornse-kanaal te bereiken. Uiteindelijk werd de trambaan ook overspoeld en brak op enkele plaatsen door. Zodoende zijn daar veel dieren verdronken. Ook van Dirk Blaak zijn hier koeien verdronken, die uit de schuur op de Ruigendijk ontsnapt waren.

→ 's Avonds begong de Oudendoornse Molendijk over te lopen. Zo overstroomde ook de Nieuwenhoornse polder ten oosten van het Voornse-kanaal. Vervolgens bedreigde het water in deze polder Abbenbroek en Heenvliet via het lage stukje van de Drieëndijk en de Katerwaalsedijk (Boomweg). Abbenbroek was nu niet meer te redden, omdat ook de Oude Waaldijk en de Oudelandsedijk overliepen. Abbenbroek kreeg dus water van twee verschillende kanten. 2 Februari was de Ring in dit dorp een vluchtpunt voor mens en dier.

Met zandzakken trachtten men de Drieëndijk te houden. Toen dit niet lukte liep de polder Heenvliet ten oosten van het Voornse-kanaal vol. Op 2 en 3 Februari was de Markt te Heenvliet vluchtcentrum. Heel de markt stons boordevol met koeien en paarden, die met veewagens naar evacuatie-adressen gingen. Het was koud en regenachtig en er viel natte sneeuw.

Een groot geluk voor Voorne en Putten was, dat de Brielse Maas afgedamd was. Nu werd het eiland niet in het nooden door het water bedreigd. De afsluitdam

was wel ernstig beschadigd. Men heeft er wel hard aan moeten werken om hem te behouden. Met zandzakken begon men de dijk langs het Voorne's kanaal op te hogen, 7 km lang. Voorne ten westen van het kanaal werd bedreigd, omdat het water uit de geïnnundeerde polders over het kanaal wilde komen. Met 300 soldaten, vele vrijwilligers en grondwerkers uit Werkendam heeft men hier verschillende dagen en nachten gewerkt. 's Nachts stonden er grote zoeklichten opgesteld. Dit werk was ook noodzakelijk als verdediging tegen een eventuele hoge vloed, die via het stroomgat in de Oudenhoornse-Zeedijk naar binnen kon komen.

In de polder Oudenoorn heerste eb en vloed. Door deze wisselwerking schuurde het gat steeds dieper uit en stond de polder rechtstreeks in verbinding met het Haringvliet.

○ Ook ontstond er binnen de dijk een wiel van $\pm$ ha. Mede door de ophoging van de kanaaldijk bleef Voorne ten westen van het kanaal droog. Al heel vlug maakte men een begin met het opruimen van d kadavers. Hiervoor werden verschillende ploegjes van een man of 3 of 4 gevormd, die met motorboten naar de boerderijen gingen. Deze motorboten waren Westlandse groentevletten. Zo kon je een boot zien varen met daarachter een sleep van $\pm$ 5 opgezwollen kadavers. De drijvende kadavers hingen allen achter elkaar er werden naar een plaats gevaren, waar de auto's van de destructie-bedrijven konden komen. Hier werden de dieren als boten vastgelegd en met de lier van auto's uit het water getrokken.

Het opruimen van het dode vee duurde 3 weken. Ondanks dat de dieren sterk opgezwollen waren, stonken ze niet. Of dit nu kwam door de lage temperaturen of het zeer zoute water, wist men niet.

h Het opruimen van de kadavers was een groot karwei. Als men weet, dat er alleen van Goeree-Overflakkee 9000 stuks afgevoerd werden. Dit ging hoofdzakelijk per schip uit de haven van Middelhamnis. In 1953 was Goeree-Overflakkee, evenals Schouwen-Duiveland nog een echt eiland en alleen per boot te bereiken.

Mede hierdoor en door het uitvallen van de telefoon was er de eerste rampdag niets bekend, hoe de situatie daar was. Daarom heeft het 1 à 2 dagen geduurd, voor deze eilanden hulp van buitenaf kregen.

Na enige dagen op Poortugaal geweest te zijn, vertrok de familie Blaak naar Oma in de Tinte. Oma woonde alleen op haar boerderij Woudseweg 2. (In de rampnacht logeerde ze op "Vertrouwen".) De geredde koeien en paarden gingen ook daar naar toe. Van de dieren, die in eerste instantie gered waren in de schuur van de Ruigendijk, verdronken er 33 stuks. Deze zijn na terugzwemmen in de boerderij verdronken of langs de trambaan in de Oudenhoornse-polder. Ook verdronk het mestvarken en 15 kippen. Gered werden 4 koeien (waarvan ik al verteld heb), de beide paarden en nog 5 stuks vee. De paarden en de 5 koeien waren op Voorne terecht gekomen. Enige dagen na de ramp hebben Dirkje en ik naar koeien op Voorne gezocht. De plaatselijke bureau-houder in Brielle kon ons de oornummers geven van alle koeien. Ook kregen we adressen van boeren, die vee opgevangen hadden, wat los langs de wegen liep. Zo kwamen we bij diverse boeren aan de Mosterddijk en Achterdijk in Vierpolders. Er waren er, die er $\pm$ 20 in de inrij hadden. Uiteindelijk vonden we enkele dieren.

De belevenis van Jan en Rina Zeelenberg-Dekker vergat ik nog te vermelden.

De belevenis van Jan en Rina Zeelenberg-Dekker vergat ik nog te vermelden.

Op 1 Februari 1953 woonden zij in de Wieringermeer. De ouders van Rina waren juist een weekend bij hun gelogeed. 's Morgens hoorden zij via de radio catastrophale berichten van het Zuid-Westen. Telefoon verbinding konden ze niet krijgen. Daarom brachten ze hun kinderen onder bij vrienden en vertrokken met hun viere per auto naar "huis". Onderweg werden zij al ongeruster, omdat ze auto's met boten erop passeerden. Aangekomen op de Ring in Zuidland kon Pleun Dekker en zijn vrouw vernemen, dat al zijn vee verdrongen was. Hun beide kinderen, die op de boerderij aan de Kerkweg pasten, waren echter gered.

Jan en Rina gingen nu op zoek naar de ouders van Jan, die aan de Tussenweg in Oudenhorn woonden. Tenslotte vonden zij hun familie bij Oom Arend Zeelenberg op de Molendijk in Oudenhorn. 's Avonds begon de Molendijk over te lopen en ze konden niet meer terug. De boerderij staat boven op de dijk, maar het water steeg zo hoog, dat hun auto in de schuur op blokken gezet werd om droog te blijven. Verschillende dagen moesten Jan en Rina daar blijven en konden niet naar hun kinderen.

(P.S. Het ontstane wiel van $\pm$ 1 ha binnen de Zeedijk van Oudenhorn is na enige jaren gedempt.)

Al heel snel maakte men plannen om de geïnnundeerde polders droog te krijgen. Velgersdijk en Zuidland kregen er geen water meer bij uit de rivieren, maar er kon ook niets uitlopen op natuurlijke wijze. Om leeg te pompen moesten er gaten in de binnendijk worden gesloten, opdat geen water uit aangrenzende polders kon toevloeien. Zo werd het gat in de Ruigendijk dichtgemaakt, de spoelgaten in de Haasdijk en de inlaatsluis onder de Gooidijk met zandzakken gesloten. De beide polders werden bemalen door hun electricisch gemaal op het Zuidlandsche veer. Hier kon men alleen per boot komen. Bij de inspectie op 4 Februari bleek, dat de motor enige uren in het water had gestaan, maar nu weer droog stond.

De volgende dag ging de motor naar Amsterdam om opnieuw gewikkeld te worden. De electriciteitskabel naar het gemaal was ook beschadigd. Een geheel nieuwe kabel werd gelegd. En zo kon op 10 Februari begonnen worden met het inlopen van de moter. Op 14 Februari kon het leegpompen beginnen. Ook werd er een hevelinstallatie bij geplaatst, met een buis van 65 cm middellijn.

In Oudenhorn kon de vloed vrij binnen komen. Tijdens eb liepen sommige delen ongeveer droog. Bij een gunstige wind (geen noord-westen wind) kwam er niet zoveel water binnen met de vloed. Eerst moest echter het stroomgat van 65 meter breed gedicht worden. Dit geschiedde op Zaterdag 28 Februari, door het invaren van een betonnen caisson door sleepboten, tijdens doortijd tussen eb en vloed.

Na afzinking van het caisson werden grote basaltblokken erbij gebracht door een kraan van Thomson's havenbedrijf uit Rotterdam. Tegelijkertijd begonnen van te voren gelegde perspijpen een mengsel van zand en water over het caisson uit te spuwen. En het lukte. Het leegmalen van de polder was zeer moeilijk. Het poldergemaal aan de Zeedijk (dicht bij het stroomgat) stond nog in het water en kon dus niet gebruikt worden. In de wijde omtrek van het stroomgat waren alle sloten en ook de machine toevoer-watering totaal dichtgespoeld. Hele grote bonken veen lagen overal

Het leegpompen werd nu ter hand genomen door noodpompen. Deze pompten in het Voornb' kanaal. Hiervoor werden verbindingen gegraven door de Molendijk. Snel ging het echter nog niet. Eerst bij de inwerkingstelling van de drijvende pomp-gemaal "Neptunus" ging het sneller. De Neptunus had eerst een polder bij 's Gravendeel leeggezogen. De capaciteit was 600 kubieke meter water per minuut. Hij lag in het Voorn's kanaal en zoog het water uit de polder Heenvliet. Om toestroming vanuit Nieuwenhoorn en Oudendoorn te krijgen, werden er verbindingen gegraven door de Drieëndijk. Zodra er huizen en boerderijen droog vielen, begon men met het schoonmaken. Zo kon het gebeuren, dat ze aan het werk waren terwijl de polder nog grotendeels onder stond. Vrijwillige schoonmaakploegen (vrouwen en meisjes) uit geheel Nederland kwamen helpen. Wat een ravage in de huizen. Alles onder een dikke laag modder.

Hartverwarmend was de materiële en financiële hulp, die aangeboden werd uit Nederland, ja uit heel de wereld.. Het was overstelpend zo veel. Het opgerichte "Rampenfonds" kreeg gigantische giften.

Onze regering maakte bekend, dat zij alle geleden schade zou vergoeden. Dit was een hele geruststelling voor de getroffen. Wat had er anders van terecht moeten komen? Er was grote schade aan gebouwen. Alles wat vele weken in het zoute water had gestaan, was verloren; om nog maar niet te spreken over het verdronken vee. Bijna alles wat drijven kon was weggedreven, ook uit de schuren en huizen, door kapotte ramen, door open deuren wegens de overhaaste vlucht of door weggedreven deuren. Sommige gebouwen waren totaal ontzet of ingestort. Voorraden waren verloren gegaan. Om er enkele te noemen: veevoeder, hooi, stroo, kunstmest, granen, zaaizaden en pootaardappelen.

Deze materiële schade zinkt echter in het niet, als men denkt aan de honderden mannen, vrouwen en kinderen, die hun leven verloren in deze watersnoodramp. Uiteindelijk moesten wij en onze families dankbaar zijn, dat wij allen gespaard gebleven zijn.

Na het droogvallen van de geïnundeerde polders en een drogingsperiode begonnen de boeren weer in te zaaien. Voor Zuidland en Oudendoorn was dit ongeveer half Mei. Op het eerste gezicht zag de grond er goed uit. Wanneer echter een regenbui op het gezaaide land gevallen was, verslempte de grond totaal en stikte het zaad of de plant. Dit kwam door het hoge zoutgehalte in de grond. Men kon alleen zomergewas zaaien. Alle andere gewassen gingen absoluut dood. Om het verslempen tegen te gaan en om het zout uit de bodem te verdrijven, moest men na elke grondbewerking 2000 à 3000 kg gips strooien. Het inzaaien was dus al vrij laat.

Van vele boeren waren paarden en machines verloren gegaan. Daarom trokken vele boeren uit de droge gebieden met machines en tractoren naar de getroffen gebieden om hun collega's te helpen met de inzaai. Alles moest ingezaaid worden. De wintertarwe was dood en zelfs het weiland was dood. Dit moest opnieuw ingezaaid worden. Het gewas, dat in de zomer van 1953 groeide in de natte gebieden was niet veel bijzonders.

Het heeft 3 jaren geduurd, voor de grond weer in een redelijke cultuurtoestand was. Al die jaren moest men na elke grondbewerking een paar ton gips zaaien, ook

na het ploegen. Daarom reed men steeds met een wagen, geladen met gips achter de ploeg aan en strooide met de schop vanaf deze wagen gips op de geploegde strook. Sporen moest men helemaal vermijden. De vele tonnen gips werden gratis beschikbaar gesteld door de regering. Hoe zwaarder de grond, hoe langer het duurde dat ze weer goed was. Ook mijn vader moest gips zaaien in Kijveland.

Vele veehouders uit het "droge" deel van ons land schonken vee aan hun gedupeerde collega's. Zo ontving Dirk Troost, Koekendorpseweg te Zuidland een koe van een Friese boer uit de omgeving van Holwerd. Het gevolg hiervan was, dat later 2 dochters van Troost trouwden met 2 zoons van deze Friese boer.

EINDE